

Edukacja IPN

<https://edukacja.ipn.gov.pl/edu/oben/lublin/wystawy-o-regionie/wystawy-o-naszym-region/112385,Polacy-Ukraińcy-19431945.html>

03.05.2024, 00:39

Polacy - Ukraińcy 1943-1945

Polacy - Ukraińcy 1943-1945: „antypolska akcja” OUN i UPA Bandery / rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich

Temat prezentowanej wystawy zawarty jest w jej jednoznacznym tytule: *Polacy - Ukraińcy 1943-1945: antypolska akcja OUN i UPA Bandery / rzeź wołyńsko-galicyjska w dokumentach ukraińskich*. Opisuje ona najkrwawszy okres w dziejach konfliktu polsko-ukraińskiego w latach 40. ubiegłego stulecia. Pod względem merytorycznym jest integralną częścią przygotowanej przed 11 laty, także przez Oddziałowe Biuro Edukacji Publicznej (OBEP) Instytutu Pamięci Narodowej (IPN) w Lublinie, podstawowej ekspozycji *Polacy - Ukraińcy 1939-1947*. Ekspozycja z 2002 r. stanowi szeroki kontekst historyczny tematu niniejszej wystawy.

Bazę źródłową wystawy stanowią prawie wyłącznie dokumenty ukraińskie. Decyzja o przyjęciu takiej formuły została podyktowana negowaniem przez niektórych historyków z Ukrainy istnienia dokumentów potwierdzających rolę sprawczą OUN-B w masowych mordach ludności polskiej na Wołyniu popełnianych już w pierwszej połowie 1943 r. Ponadto uczyniono tak w odpowiedzi na próbę przemilczania, umniejszania roli, czy wręcz manipulowania faktami niepasującymi do założonej z góry tezy o rzekomej „drugiej wojnie polsko-ukraińskiej”. Strona ukraińska stara się przedstawiać argumenty na jej poparcie oraz na temat „rzeczywistej” genezy zbrodni wołyńskiej, m.in. dowolnie przesuwając w czasie (w obie strony) poszczególne wydarzenia, niby to w oparciu o nieznanne badaczom z Polski dokumenty OUN-B i UCK. Stosując taki zabieg, pozostający co najmniej w sprzeczności z ogólnie przyjętymi standardami naukowymi, w jaskrawy sposób ignorując treści zawarte w przywoływanych ukraińskich dokumentach (znanych dobrze historykom z obu krajów), można „udowodnić” w zasadzie wszystko.

Wykorzystane na wystawie ukraińskie archiwalia to przede wszystkim materiały wytworzone przez OUN-B i UPA, a przeznaczone głównie do użytku wewnętrznego organizacji, w tym zdobyte przez sowiecką partyzantkę w okresie okupacji niemieckiej, a po lipcu 1944 r. sowiecki lub polski komunistyczny aparat represji i wojsko. Były one publikowane m.in. w seriach wydawniczych *Litopys UPA* (od 1976 r.) oraz *Litopys UPA. Nowa serija* (od 1995 r.). Za takie uznano również protokoły przesłuchań wziętych do niewoli (głównie przez Sowieców) konspiratorów ukraińskich, w tym przedstawicieli Centralnego Kierownictwa (CP) OUN-B. Ich dużą wiarygodność potwierdza zachowana sprawozdawczość niższego szczebla organizacji pochodząca z lat 1943-1945, która wyraźnie koresponduje z zeznaniami czołowych działaczy banderowskich, ujętych w omawianym okresie lub nieco później. Na wystawie można znaleźć także dokumenty działającego od 1940 r. pod auspicjami władz niemieckich na terenie GG Ukraińskiego Komitetu Centralnego (UCK), w końcu Kościołów - prawosławnego i greckokatolickiego. Pochodzą one zarówno z archiwów znajdujących się na Ukrainie, jak i kolekcji dokumentów ukraińskich przechowywanych w tego typu placówkach na terenie Polski, Rosji, USA, Kanady. Za podstawę narracji posłużyły także ukraińskie wydawnictwa wspomnieniowe (bezpośrednich uczestników i świadków opisywanych wydarzeń) oraz najnowsze opracowania naukowe i popularnonaukowe czołowych historyków z Ukrainy.

Rezygnując z komentarza odautorskiego, a jedynie posługując się językiem ówczesnych dokumentów i współczesnych opracowań, chciano przede wszystkim przybliżyć proces decyzyjny CP OUN-B w

sprawie polskiej. Doprowadził on ostatecznie do rozpoczęcia w lutym 1943 r. „antypolskiej akcji” na Wołyniu, a później (od połowy 1943 r.) do jej stopniowego przenoszenia na sąsiednie tereny Galicji Wschodniej i Chełmszczyzny.

Nie mniej ważnym zagadnieniem było oddanie dynamiki akcji eksterminacyjnej, która do maja 1945 r. dotykała w różnym stopniu polskich cywilów na wszystkich spornych terenach objętych w czasie II wojny światowej konfliktem polsko-ukraińskim.

Na wystawie nie zabrakło kontrowersyjnego zagadnienia polskiego odwetu, którego genezę i skalę także ukazano w świetle źródeł ukraińskich.

Odstępstwem od przyjętej reguły było wykorzystanie pojedynczych dokumentów polskich i sowieckich. Zabieg ten miał wyłącznie na celu dopełnienie obrazu wyłaniającego się z materiału ukraińskiego. Nadto służył jaśniejszemu przekazowi, odnoszącemu się przede wszystkim do kluczowych momentów (prologu i epilogu) „antypolskiej akcji”. Na ile on się powiódł, ocenią już sami odbiorcy.

Mariusz Zajączkowski

recenzenci: Andrzej Leon Sowa, dr Paweł Sasanka

scenariusz: Mariusz Zajączkowski

koncepcja plastyczna wystawy i katalogu: Magdalena Śladecka

fotografie współczesne: Magdalena Śladecka

dokumenty (faksymile i cytaty) oraz fotografie ze zbiorów:

(skrótów nazw archiwów stosowane przy ikonografii)

Archiwum OUN w Kijowie

Centralne Państwowe Archiwum Wyższych Organów Władzy i Administracji Ukrainy w Kijowie

Państwowe Archiwum Służby Bezpieczeństwa Ukrainy w Kijowie

Państwowe Archiwum Obwodu Lwowskiego (DALO)

Archiwum Prowincji Alberta

Biblioteka Narodowa i Archiwum Kanady w Ottawie

Państwowe Archiwum Federacji Rosyjskiej w Moskwie

Rosyjskie Państwowe Archiwum Wojenne w Moskwie

Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej (IPN)

Archiwum Ośrodka KARTA w Warszawie (OK)

Archiwum Państwowe w Lublinie (APL)

Archiwum Państwowe w Lublinie Oddział w Chełmie (APLOCh)

Narodowe Archiwum Cyfrowe w Warszawie (NAC)

Studium Polski Podziemnej w Londynie (SPP)

Muzeum Regionalne w Tomaszowie Lubelskim (MRTL)

Chełmska Biblioteka Publiczna (ChBP)

zbiory prywatne:

Piotra Filipowicza, Stanisława Książka, Grzegorza Motyki, Leona Popka, Walentyny Szady

Zdjęcia bez informacji o ich źródle pochodzą z książek z bibliografii.

Pliki do pobrania

[Polacy - Ukraińcy 1943-1945 \(pdf, 48.35 MB\) 23.09.2020 11:00](#)

Polacy-Ukraińcy 1943–1945

„Antypolska akcja” OUN i UPA Bandery

rzeź wołyńsko-galicyjska
w dokumentach ukraińskich

Opcje strony